

STARTBESLISSING VOOR VERKENNING

LOB VAN GENNEP

MAART 2019
DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN WATERSTAAT

MEVR. DRS. C. VAN NIEUWENHUIZEN - WIJBENGA

MAART 2019
DE DIJKGRAAF WATERSCHAP LIMBURG
NAMENS DE STUURGROEP LOB VAN GENNEP

DHR. DRS. ING. P.F.C.W. VAN DER BROECK

Colofon

De Startbeslissing Lob van Gennepe is een resultaat van de samenwerking van Rijk, betrokken provincies, waterschappen en gemeenten.

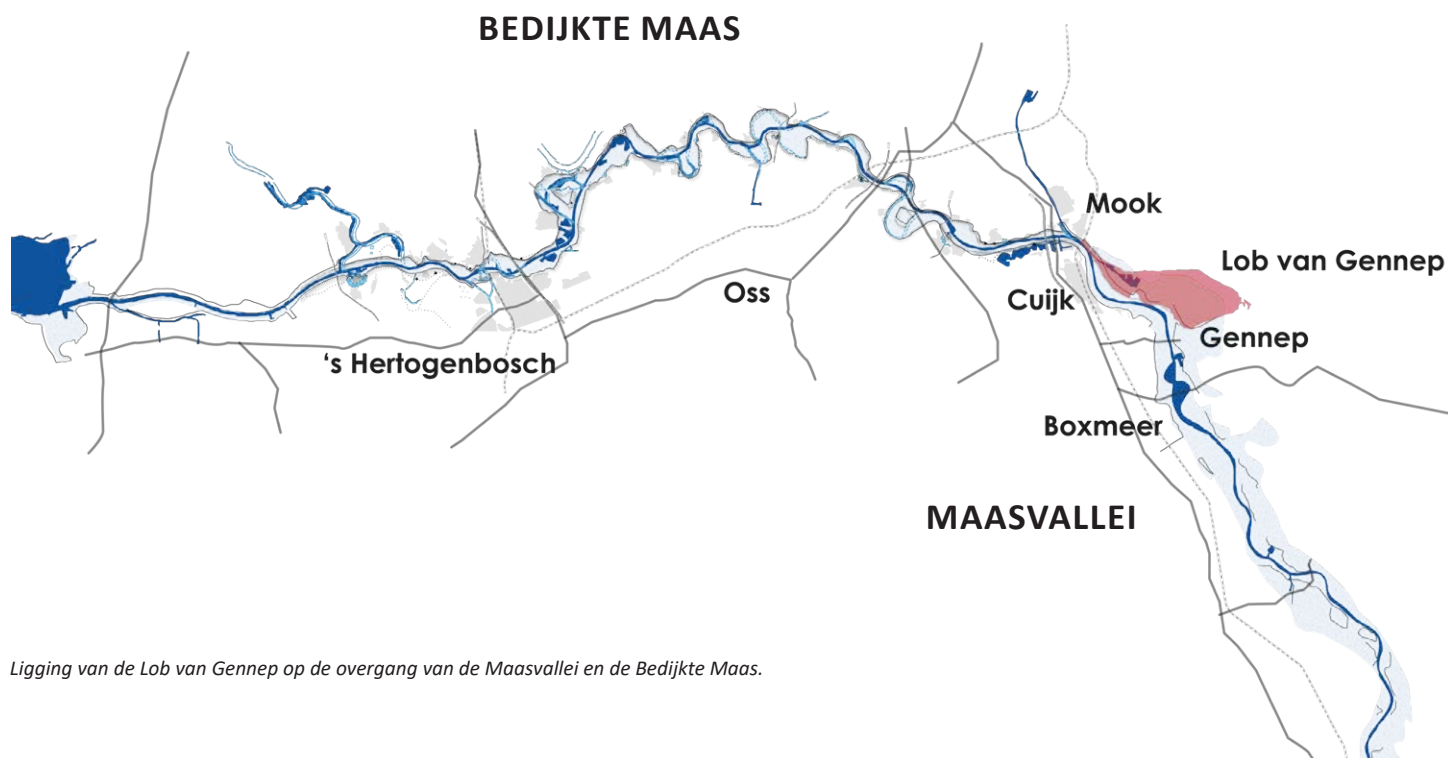
Auteurs: Keesjan van den Herik, Geert de Vries, Bart van Bussel, Flore Bijker

Versie: Maart 2019

Foto's: Eigen foto's, tenzij anders vermeld
Gebruik van foto's toegestaan onder vermelding 'Startbeslissing Lob van Gennepe (2019)'

INHOUDSOPGAVE

1.	Inleiding	
1.1	Aanleiding voor verkenning Lob van Gennep is meervoudig	5
1.2	Projectgebied en scope verkenning	7
2.	Opgaven en doel van de verkenning	
2.1	Opgaven komen nú samen	9
2.2	Waterveiligheidsopgave, zowel in Lob van Gennep als stroomafwaarts aan bedijkte Maas	9
2.3	Ruimtelijke kwaliteitsopgave; behouden, verbinden en versterken	13
2.4	Meerdere doelen via een integrale aanpak van opgaven in één gebiedsontwikkeling	15
2.5	Kosten en zicht op dekking	17
3.	Aanpak	
3.1	Integrale verkenning met een gefaseerde aanpak	19
3.2	Participatie in uitgebreid gebiedsproces	21
3.3	Resultaat: een gedragen en begrepen voorkeursalternatief	21
3.4	In de verkenning houden we rekening met komst van de Omgevingswet	22
3.5	Iteratief en in samenhang aan de slag	23
3.6	Planning en kosten verkenning	23
4.	Sturing en organisatie: samen sturen en samen werken	
4.1	Sturing door brede stuurgroep van Rijk en regio	25
4.2	Werkorganisatie verkenning: integraal projectteam en een ambtelijke begeleidingsgroep	26

Ligging van de Lob van Gennep op de overgang van de Maasvallei en de Bedijkte Maas.

Het projectgebied van de verkenning, gelegen tussen Gennep en Mook en tussen stuwwal, Niers en Maas. In geval van extreem hoogwater zorgt waterberging in de Lob van Gennep voor lagere waterstanden stroomafwaarts ervan.

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING VOOR VERKENNING LOB VAN GENNEP IS MEERVOUDIG

De Lob van Gennep is een uitgestrekt gebied tussen Mook en Gennep in de overgang van de Limburgse Maasvallei naar de Brabantse en Gelderse Bedijkte Maas (zie de kaart op de linker pagina). Het is een gebied met grote en vele landschappelijke kwaliteiten; de stuwwal, het unieke Niersdal, de Maaskemp, de Mookerplas en het Gennepershuis zijn enkele van de pareltjes. In de historie van het gebied is –evenals elders in de Maasvallei– een bijzondere situatie gegroeid: het gebied is van origine volwaardig onderdeel van het rivierbed en tegelijkertijd is sprake van dijken die het gebied beschermen tegen hoogwater in de Maas.

Onduidelijkheid voor bewoners en bedrijven

Het gebied van de Lob van Gennep behoort van oudsher tot het rivierbed, omdat het van nature laag ligt. Tijdens extreem hoog water stroomt dit gebied van oorsprong onder water (zie de foto Hoogwater in Ottersum in 1926). Na de hoogwaters van 1993 en 1995 is het gebied “tijdelijk” beschermd met nooddijken. Deze nooddijken zijn later in het kader van de Maaswerken versterkt en in 2005 in de Waterwet opgenomen als primaire kering. Ondanks deze waterkeringen kan het gebied bij hoog water nog steeds instromen en behoort het bedijkte deel van de Lob van Gennep juridisch gezien onverminderd tot het rivierbed.

Omdat de Lob van Gennep volwaardig onderdeel is van het rivierbed, gelden strenge regels voor activiteiten die de waterbergende capaciteit van dit gebied inperken. Het is hierdoor niet mogelijk om een bouwwerk te realiseren in dit gebied zonder de gevolgen voor de bergende functie van het gebied te compenseren. Deze dubbele status van het gebied als volwaardig onderdeel van het rivierbed dat tegelijkertijd hoogwaterbescherming geniet achter dijken, leidt tot onbegrip, onduidelijkheid en onzekerheid voor bewoners en bedrijven in het gebied.

Waterberging voor hoogwaterbescherming in stroomafwaarts gelegen gebieden

Vanwege haar natuurlijke lage ligging is de Lob van Gennep een belangrijk onderdeel van het rivierbed van de Maas dat zorgt voor veel waterberging en daarmee voor een flinke waterstandsaling. Dit houdt in dat bij extreem hoogwater het gebied instroomt en de piek in het hoogwater als het ware tijdelijk ‘geparkeerd’ wordt, waardoor stroomafwaarts lagere waterstanden optreden en een overstrooming voorkomen kan worden. Als het kritische hoogwater voorbij is, kan het gebied weer leeglopen. Door deze waterberging in geval van extreem hoogwater daalt de waterstand in de Maas stroomafwaarts van de Lob van Gennep aanzienlijk en is deze berging daarmee van groot belang voor stroomafwaarts gelegen dijktrajecten, zowel op het gebied van hoogwaterbescherming als op het gebied van ruimtelijke kwaliteit.

Verbeteren hoogwaterbescherming in de Lob van Gennep

In de Lob van Gennep liggen de kernen Middelaar, Plasmolen, Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide en staan solitaire woningen en bedrijven. Dit gebied wordt door dijken en hoge gronden, dijktraject 54-1, beschermd. De dijken om de Lob van Gennep voldoen niet aan de nieuwe wettelijke norm. Dit is aanleiding voor een dijkversterking om burgers en bedrijven beter te beschermen. De gekozen hoogte en ligging van dijktracés zijn echter niet alleen van groot belang voor hoogwaterbescherming van het gebied maar zijn ook in hoge mate bepalend voor de waterbergende werking van de Lob van Gennep.

Kansen voor versterking ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep

De grote landschappelijke aantrekkingskracht en belangrijke natuurwaarden vormen een bron voor toerisme en recreatie en zijn daarmee een cruciale pijler van de regionale economie. Ruimtelijke ingrepen, waaronder dijkversterking, vragen in dit bijzondere landschap een zorgvuldig ontwerp met beleavings-, gebruiks- en toekomstwaarde. Door de waterveiligheidsopgave en de ruimtelijke kwaliteitsopgave in samenhang te onderzoeken ontstaan kansen om ruimtelijke kwaliteit te versterken en uit te bouwen. Door deze kansen integraal mee te nemen en mee te koppelen ontstaat meerwaarde voor het landschap, toerisme en recreatie in en rondom Gennep en Mook en Middelaar.

Besluit tot start verkenning als vervolg op MIRT-onderzoek van Rijk en regio

Vanwege de hiervoor beschreven meervoudige aanleiding hebben Rijk en regio gezamenlijk een MIRT-onderzoek Lob van Gennep uitgevoerd: Rijk, provincies Limburg, Noord-Brabant en Gelderland, Waterschappen Limburg, Aa en Maas en Rivierenland en de gemeenten Gennep, Mook en Middelaar, Cuijk en Boxmeer. Naast een feitenonderzoek zijn in het MIRT-onderzoek verschillende denkbare oplossingen uitgewerkt. De Stuurgroep Lob van Gennep met vertegenwoordigers van de hiervoor genoemde partijen ziet kansrijke mogelijkheden voor oplossingen, maar heeft overeenkomstig de bedoeling van een MIRT-onderzoek geen besluit voor of over een bepaalde denkrichting genomen.

Het MIRT-onderzoek toont aan dat waterveiligheid en gebiedsontwikkeling in de Lob van Gennep prima hand in hand kunnen gaan en tot aanzienlijke meerwaarde kunnen leiden. Er blijken oplossingen binnen handbereik die antwoord geven op de opgaven van zowel waterveiligheid als ruimtelijke kwaliteit, zowel stroomafwaarts als in het gebied van de Lob van Gennep. Om die reden is door betrokken bestuurders de Lob van Gennep voorgedragen voor start van een verkenning. Op grond hiervan en het Bestuurlijk Overleg MIRT (november 2018) heeft de Minister van Infrastructuur en Waterstaat bij deze de startbeslissing Lob van Gennep genomen, en daarmee besloten tot start van de verkenning Lob van Gennep.

1.2 PROJECTGEBIED EN SCOPE VERKENNING

Het projectgebied van de verkenning (zie de kaart op de pagina 4) omvat het gebied tussen Gennep en Mook en omvat de kernen Ottersum, Ven-Zelderheide, Milsbeek, Middelaar en Plasmolen. De scope van de maatregelen betreft de aanpassing van de inrichting van het rivierbed, waarmee de waterveiligheid zowel stroomafwaarts als in het gebied verbetert. Denk aan verbetering van de in- en uitstroom in dit gebied en aan dijkversterkingen van dijktraject 54-1. Het omvat tevens ingrepen met het oog op de ruimtelijke kwaliteitsopgave in de Lob van Gennep, zoals gebiedsspecifieke en ruimtelijk ingepaste dijkversterkingen en het toevoegen van nieuwe (recreatieve) fiets- en wandelverbindingen en ecologische verbindingen. Hoofdstuk 2 gaat in op de waterveiligheids- en de ruimtelijke kwaliteitsopgaven.

Betrokken partijen wensen in de verkenning een integrale benadering van de opgaven in het gebied, zodat verbetering van de waterveiligheid en gebiedsontwikkeling in samenhang plaatsvinden en werk met werk is te maken (synergie). Tot de beoogde scope van de Lob van Gennep behoren daarmee ook het beekherstel in het gebied en natuurontwikkeling in het Niersdal.

Gedurende de verkenning vindt een uitgebreide gebiedsparticipatie plaats. Zie ook de toelichting hierover in het hoofdstuk “3. Aanpak”. Bedoeling van die gebiedsparticipatie is om samen met bewoners, bedrijven en andere betrokkenen kansrijke ontwikkelingen en meekoppelkansen te onderzoeken. Dit kan leiden tot aanvullingen of bijstellingen in de uiteindelijke scope van de verkenning. Welke maatregelen en meekoppelkansen uiteindelijk meegenomen worden in de alternatieven hangt samen met de trechtering die gedurende de verkenning plaatsvindt. Hierbij wordt gekeken naar de mogelijkheden voor synergie, de effecten van alternatieven en de beschikbaarheid van eventueel benodigde aanvullende financiële bijdragen van betrokkenen.

Merk op dat het studiegebied ruimer is dan het projectgebied en afhangt van het beschouwde onderwerp. Voor recreatieve en fietsverbindingen kijken we bijvoorbeeld ook naar het omliggende gebied. Voor de effecten op waterstanden kijken we zelfs naar de Maas tot aan de Biesbosch.

Hoogwater in Ottersum (1926)

2 OPGAVEN EN DOEL VAN DE VERKENNING

2.1 OPGAVEN KOMEN NÚ SAMEN

Het gebied is altijd onderdeel van het rivierbed gebleven, omdat het nodig blijft voor tijdelijke berging van water. Tijdens extreem hoogwater kan het gebied nog steeds instromen en deze instroming helpt hoge waterstanden in de Bedijkte Maas te voorkomen. Om de waterbergende werking van het gebied (het rivierbed) optimaal te benutten volstaat het niet om bij extreem hoog water de dijken te laten overstromen, maar moet de Lob van Gennep ook met dit oogpunt worden ingericht. Tegelijkertijd zijn voor de bescherming tegen hoogwater inmiddels nieuwe normen voor hoogwaterbescherming van kracht, waardoor dijkversterking nodig is.

Het verenigen van de waterbergings- en hoogwaterbeschermingsopgave in de Lob van Gennep vormt een puzzel die al jaren voortduurt. Tot op de dag van vandaag is onduidelijk wat er nu precies in het gebied moet en kan gebeuren. Uit het MIRT-onderzoek is gebleken dat het, om deze puzzel op te lossen, nodig is om de waterbergingsopgave en de beschermingsopgave integraal aan te pakken in combinatie met het versterken van gebiedsontwikkeling voor wonen en bedrijvigheid (waaronder een vitale vrijetijdseconomie). Het aanpassen van de inrichting van het rivierbed (inclusief de aanwezige dijken) met het oog op waterberging en

hoogwaterbescherming biedt uitgelezen kansen om tegelijkertijd de huidige gebiedskwaliteiten te versterken en uit te bouwen en daarmee een impuls te geven aan het gebied. En met de verlaging van waterstanden als gevolg van de waterberging is ook de ruimtelijke kwaliteit in stroomafwaarts gelegen bijzondere dijktrajecten te behouden (zie paragraaf 2.3).

Het verbinden van doelen voor waterberging en hoogwaterbescherming met kansen voor ruimtelijke kwaliteit in één integrale gebiedsontwikkeling biedt meerwaarde voor het projectgebied en is nodig, omdat ruimtelijke ontwikkeling in het rivierbed beperkingen kent en het gebied daardoor al decennia 'op slot' zit. Maar minstens zo belangrijk voor de urgentie is dat omvangrijke dijkversterkingen aan de Bedijkte Maas in voorbereiding zijn: de trajecten Ravenstein-Lith en Cuijk-Ravenstein (samen zo'n 47 km dijken). De aanpassing van de inrichting van het rivierbed van de Lob van Gennep levert een waterstandsdeling op, die circa 100 km doorwerkt tot aan de Biesbosch (circa 200 km dijken). Voor de in voorbereiding zijnde dijkversterkingen is het nodig te weten met welke waterstanden men rekening moet houden.

2.2 WATERVEILIGHEIDSOPGAVE, ZOWEL IN LOB VAN GENNEP ALS STROOMAFWAARTS AAN BEDIJKTE MAAS

De waterveiligheidsopgave in deze verkenning is tweeledig. Ze richt zich op de waterveiligheidsopgave stroomafwaarts van de Lob van Gennep en op de waterveiligheidsopgave in de Lob van Gennep.

Verbeteren hoogwaterbescherming stroomafwaarts van Lob van Gennep: verbeteren waterbergende werking

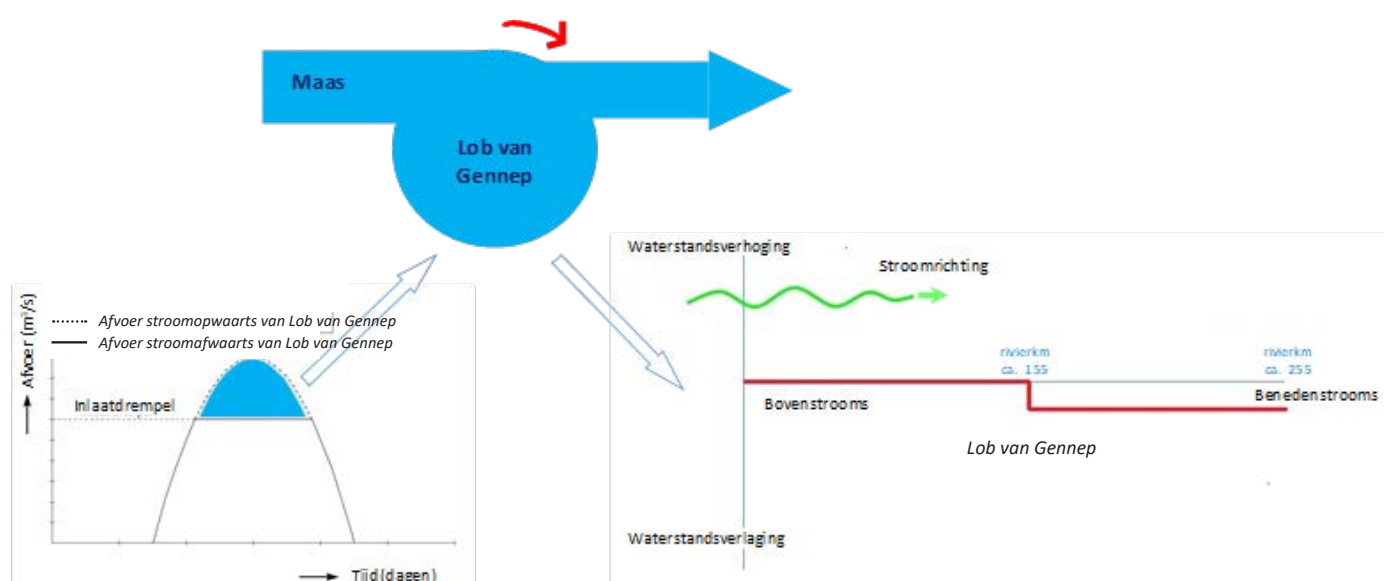
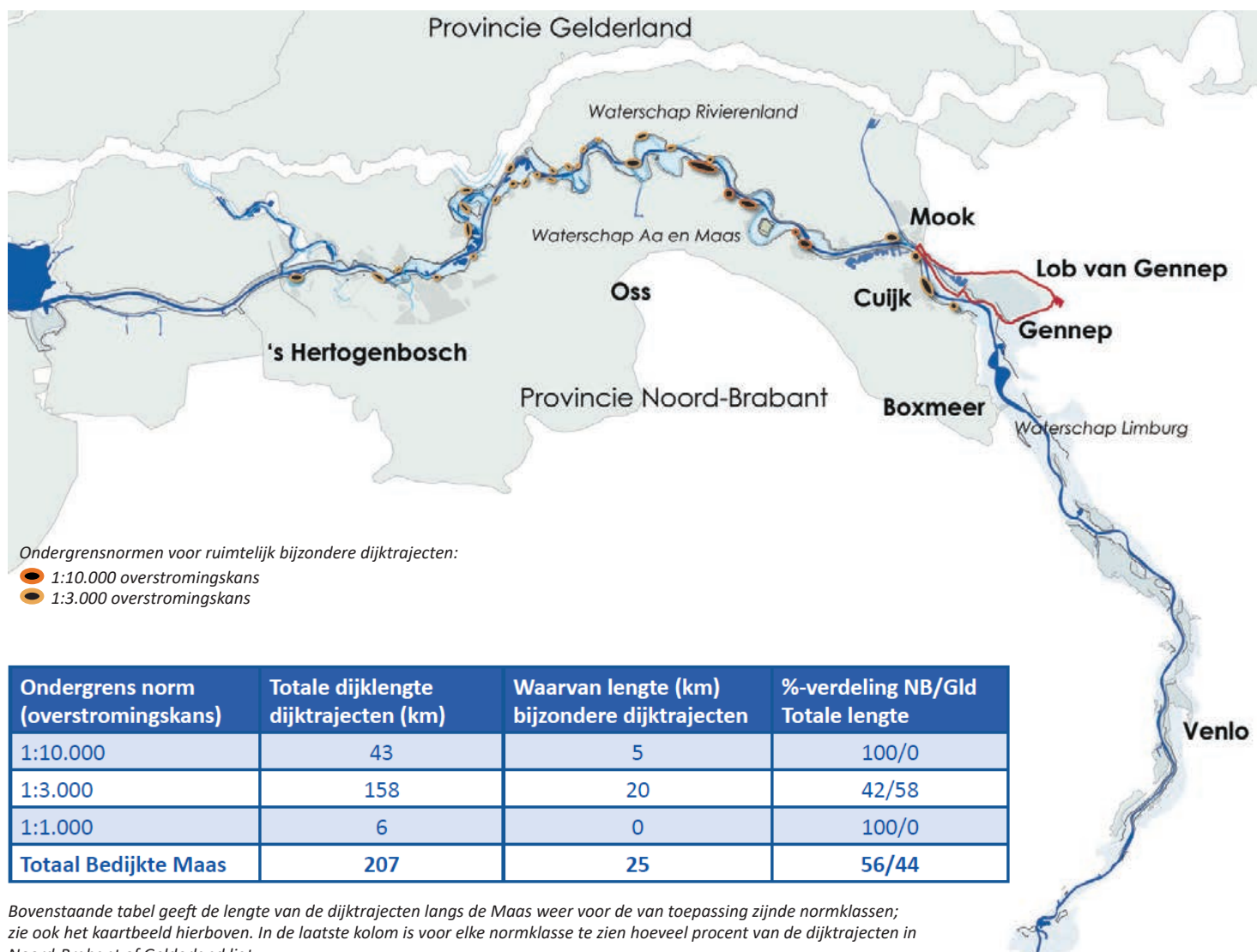
De Lob van Gennep is van origine onderdeel van het rivierbed; in geval van extreem hoog water stroomt het gebied in en bergt het water. Ruimtelijke ontwikkelingen in de Lob van Gennep kennen om die reden beperkingen, die volgen uit de Beleidsregels grote rivieren. Het niet meer laten instromen van de Lob van Gennep zou tot een waterstandsverhoging leiden tot meer dan 100 km stroomafwaarts van Gennep, tot aan de Biesbosch.

Uit onderzoeken van het Deltaprogramma Rivieren en van Rijkswaterstaat blijken in geval van extreem hoogwater twaalf

gebieden achter Limburgse dijktrajecten, waaronder de Lob van Gennep, een belangrijke bijdrage te leveren aan de afvoer en berging van Maaswater. Bij de totstandkoming van de Deltabeslissingen in 2014 is daarom afgesproken en vastgelegd in het Nationaal Waterplan¹ de Lob van Gennep te behouden voor het rivierbed. Het is namelijk een cruciale schakel in het gehele watersysteem van de Maas.

Het behouden van het rivierbed en handhaven van de inzet van de Lob van Gennep voor waterberging leidt stroomafwaarts tot lagere waterstanden. Dit beperkt de dijkverhogingsopgave van de Bedijkte Maas en vermindert daarmee de kosten voor dijkversterking. Het MIRT-onderzoek toont aan dat de inrichting van het rivierbed in de Lob van Gennep zodanig is aan te passen, dat deze zorgt voor verdere afname van de dijkverhogingsopgave. Hierbij ligt de focus op keringen aan de Bedijkte Maas met een ondergrensnorm van 1:3.000 overstromingskans en keringen met

¹ Zie ook de brief aan de Tweede Kamer ter voorbereiding op het Wetgevingsoverleg Water op 27 november 2017 (brief d.d. 20 november 2017 met kenmerk IenM/BSK- 2017/282617).

Werking waterberging in de Lob van Genneep

een ondergrensnorm van 1:10.000 overstromingskans. Dit betreft namelijk het grootste deel van de keringen aan de Bedijkte Maas. En in deze trajecten aan de Bedijkte Maas zijn de meeste ruimtelijk bijzondere dijktrajecten gelegen, waarbij dijkverhoging ruimtelijk lastig is in te passen en duur kan zijn. (Zie ook de figuur op pagina 10 en de toelichting aan het eind van paragraaf 2.3.)

Verbeteren van de hoogwaterbescherming in de Lob van Gennep

In de Lob van Gennep liggen de kernen Middelaar, Plasmolen, Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide en staan solitaire woningen en bedrijven. De dijken en hoge gronden rondom het gebied beschermen dit gebied. Sinds 1 januari 2017 zijn nieuwe normen voor waterveiligheid van toepassing. De dijken rondom de Lob van Gennep zijn onderdeel van dijktraject 54-1 en voldoen niet aan de nieuwe wettelijke norm. Dit is aanleiding voor een dijkversterking om bedrijven en burgers beter te beschermen tegen hoogwater.

Tegelijkertijd geldt dat dit gebied behoort tot het rivierbed en in geval van extreem hoogwater waterberging in dit gebied plaatsvindt. De aanwezige waterbergingsfunctie van het gebied blijft behouden. De gekozen hoogte en ligging van dijktracés zijn echter niet alleen van groot belang voor hoogwaterbescherming van het gebied maar bepalen ook in hoge mate de waterbergende werking van de Lob van Gennep.

In de huidige situatie is sprake van een bepaalde kans op instroom in het gebied. Gegeven dat het gebied onderdeel blijft van het rivierbed is in het MIRT-onderzoek gebleken dat het mogelijk is de inrichting van het rivierbed zodanig aan te passen, dat de kans op instroom in het gebied kleiner wordt dan in de huidige situatie. Met het aanpassen van de inrichting van het rivierbed (inclusief de dijkversterking van delen van dijktraject 54-1) kan de hoogwaterbescherming van het gebied verbeteren, terwijl tegelijkertijd de waterberging is te optimaliseren.

Werking waterberging in de Lob van Gennep

Het idee van waterberging is om de top van een hoogwatergolf af te vangen en tijdelijk vast te houden, zodat stroomafwaarts lagere waterstanden optreden. Een hoogwatergolf bouwt zich op, bereikt zijn maximum en bouwt dan weer af. Vanzelfsprekend treedt de hoogste waterstand op tijdens de top van de afvoergolf. Het principe is om het blauwe deel van de hoogwatergolf (zie figuur op pagina 10) af te vangen in een (op dat moment nog) leeg rivierbed naast de Maas. Zo ontstaat stroomafwaarts van het gebied een

waterstandsdeling ten opzichte van de situatie zonder waterberging. De waterstandsverlaging treedt bij hoogwater alleen op ingeval het rivierbed instroomt en werkt stroomafwaarts door op de gehele rivier. Nadat de piek in de hoogwatergolf voorbij is, stroomt het rivierbed weer leeg. De waterstandsdeling stroomafwaarts vermijdt of beperkt verhoging van keringen aan de Bedijkte Maas. Vrijwel alle keringen aan de Bedijkte Maas (circa 200 km) hebben baat bij deze waterstandsdeling.

Maas, Niers, rivierduinen, Koningsven, stuwwal, beken en cultuurhistorisch erfgoed op een steenworp afstand van elkaar

Beleef de Maas

Maasdorpen mét een gezicht naar de rivier

Lob toeristisch aantrekkelijk
Beken als corridor
Maasheggen in de weerden

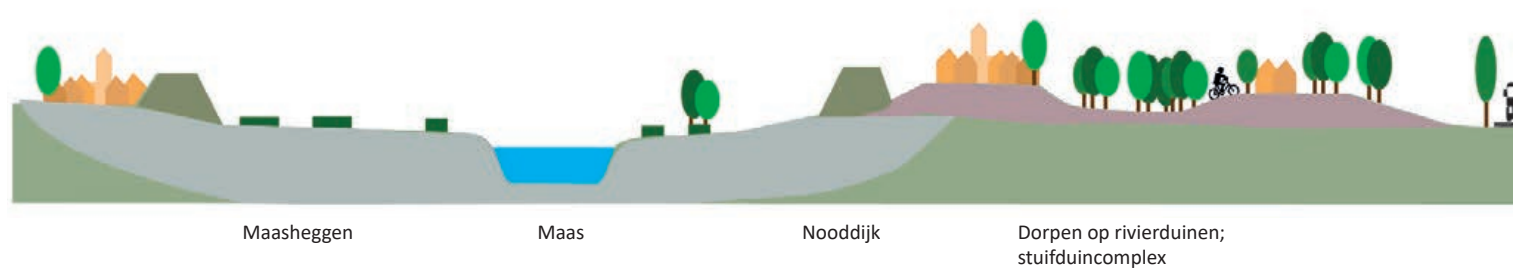
Verbinden Maas-Stuwwal

Gennep & Mook als toegangspoort

Dijken als route

N 271 van barrière naar 'etalage'

Enkele te versterken (ruimtelijke) kwaliteiten van de Lob van Gennep

2.3 RUIMTELIJKE KWALITEITSOPGAVE; BEHOUDEN, VERBINDEN EN VERSTERKEN

De bijzondere kwaliteit van de Lob van Gennep

De Lob van Gennep kenmerkt zich door een grote landschappelijke variëteit en een rijke geschiedenis. Beiden vormen een belangrijke basis voor het toeristisch recreatieve aanbod in de Lob van Gennep en vormen daarmee een belangrijke economische factor. Het gaat in deze verkenning om behouden, verbinden en versterken van de bijzondere landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden en het hiermee aantrekkelijker maken van het woon- en werklandschap voor de lange termijn met een voldoende economische potentie.

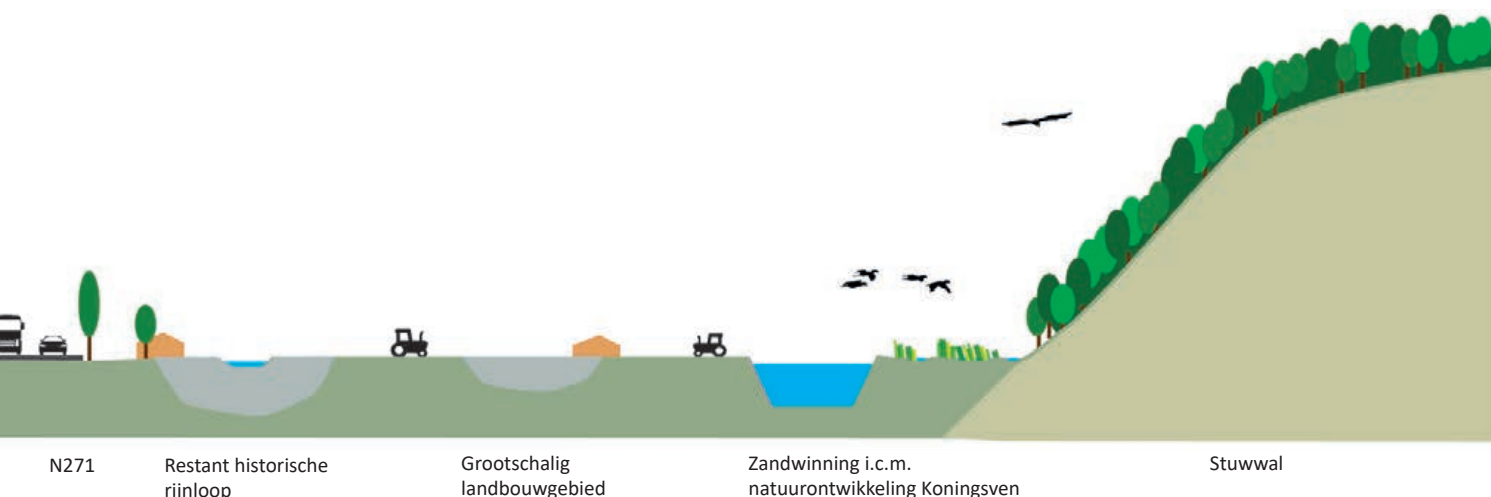
De waterveiligheidsopgave voor de Lob van Gennep werkt als katalysator voor de ruimtelijke kwaliteitsopgave. Het aanpassen van de inrichting van het rivierbed (inclusief de aanwezige dijken) met het oog op waterberging en hoogwaterbescherming biedt kansen om tegelijkertijd de huidige gebiedskwaliteiten te versterken en uit te bouwen.

Kansen voor ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep

De unieke samenloop van landschappen en historie ligt in de Lob van Gennep op een steenworp afstand van elkaar. Veel economische en ruimtelijke ontwikkelingen in Gennep en omstreken hebben de afgelopen decennia echter een dominant stempel gedrukt op de ruimtelijke kwaliteit van de omgeving. Onder andere beken, infrastructuur en dijken hebben zich ontwikkeld 'met de rug naar' de bijzondere landschappelijke en cultuurhistorische parels die dit gebied rijk is. Deze parels zijn daardoor onbedoeld op de achtergrond geraakt. Als gevolg daarvan is de belevingswaarde van het gebied afgenomen. De integrale opgave waar de Lob van Gennep voor gesteld staat, biedt grote kansen om van sectorale naar integrale oplossingen en ontwerpen te komen waarin economische ontwikkeling en verbetering van gebiedskwaliteiten hand in hand gaan.

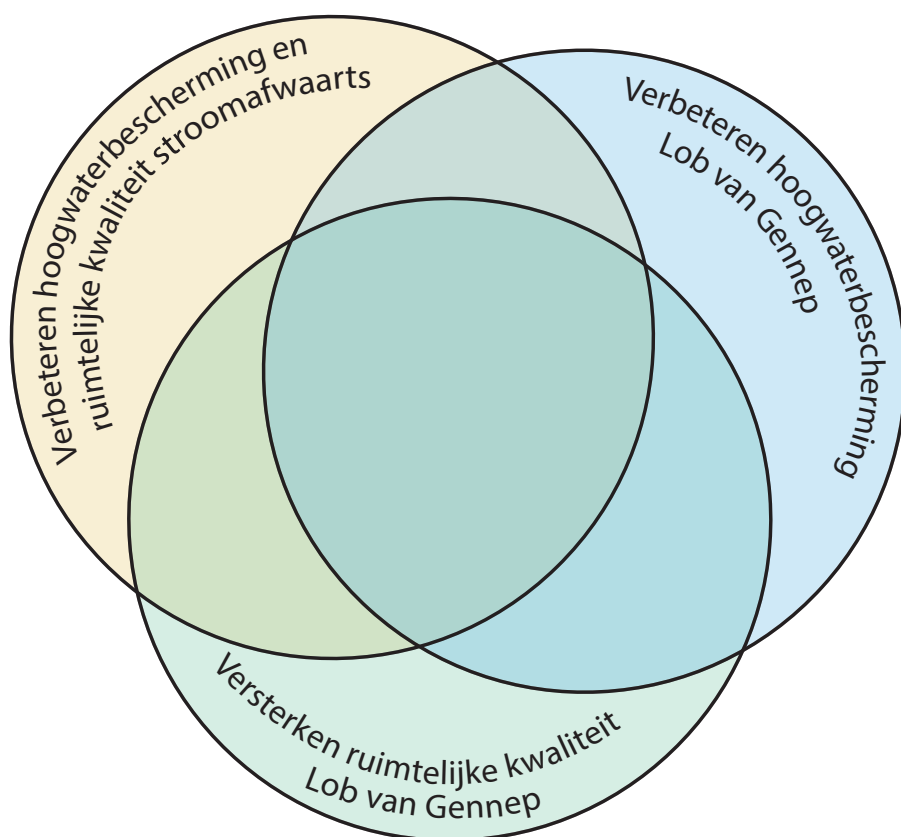
Kansen, waarvan in de verkenning is te onderzoeken of deze zijn te verzilveren:

- *Multifunctionele, gebiedsspecifieke en ruimtelijk ingepaste dijken* als uitgangspunt bieden kansen: Onder meer combinaties met wonen of horeca, beter voor landbouwkundig gebruik ingepaste dijken en dijken in combinatie met stedenbouwkundige opgaven die een hoge bijdrage leveren aan de belevingswaarde. En een logische verbetering van een recreatieve routestructuur door dijken te benutten voor (fiets)verbindingen.
- *Het weer verbinden van Maasdorpen* als Middelaar, Gennep en Ottersum *met de Maas en de Niers*. Verbinden van de samenhang tussen historisch Gennep en Ottersum die door de waterkeringen van de Maas en de Niers geïsoleerd zijn geraakt en het verbinden van Middelaar met haar markante Maasweerden met Maasheggen en het Middelaarshuis.
- Invulling geven van de N271 'als etalage' en Gennep en Mook als *toegangspoort* naar de Noordelijke Maasvallei. Met een beter ruimtegebruik, een betere inpassing en integrale oplossingen voor verkeersdoorstroming, recreatief- en langzaam verkeer in combinatie met dijkversterking en een instroomvoorziening.
- *Doorbreken van de barrièrewerking* van de N271, die met de bypass bij Gennep (1977) de oorspronkelijke samenhang tussen Gennep met de Niers, de Maasvallei en het Gennepershuis doorbrak. Zorgen voor een juiste maat en schaal, een betere inpassing en een passende footprint voor de provinciale weg.
- Verbinden en uitbreiden *fiets- en wandelverbindingen* (op dijken, langs beken en tussen stuwwal, Maas en Niers) en hiermee verbinden van unieke landschappen, erfgoed en natuur die nu verspreid, geïsoleerd of onherkenbaar aanwezig zijn.
- En door toevoeging van recreatieve dwarsverbindingen en langs-routes zorgen voor *ontsluiten van de Maas en Niers*, zodat beide rivieren weer bereikbaar zijn. Het bieden van kansen voor recreatieve uitspanningen en voorzieningen in het hart van de Lob en langs de stuwwal, de Maas en de Niers. Dit in samenhang met de reeds aanwezige recreatieve voorzieningen (bijv. rondom de Mookerplas), waardoor een robuuste en toekomstbestendige vrijetijdseconomie ontstaat.
- *Meekoppelen bekenopgave* met meerdere functies door de beekherstelopgave als integrale ontwerpogave aan te pakken met verbetering van waterberging, wateroverlast, realisatie van fiets- en wandelverbindingen en ecologische verbindingen (tussen Maas, Niers en stuwwal).
- *Zoeken naar een manier om ontwikkelingsruimte te bieden* aan bedrijven. Binnen het kader van de beleidsregels grote rivieren is dit mogelijk te realiseren door via verbetering van de waterberging en ruimere beekprofielen te zorgen voor extra compensatie in het rivierbed van de Maas.

Voorbeelden van ruimtelijk bijzondere dijktrajecten aan Bedijkte Maas, zowel in Noord-Brabant als in Gelderland

Verbinden van doelen levert synergie op

Bijzondere dijktrajecten aan Bedijkte Maas: ruimtelijke kwaliteit stroomafwaarts van de Lob van Gennep

Langs de Bedijkte Maas liggen ruimtelijk bijzondere dijktrajecten (circa 25 km). De kaart op pagina 8 geeft aan waar deze zijn gelegen, de foto's op de linker pagina geven een indruk van dergelijke dijktrajecten. Deze dijktrajecten hebben een hoge ruimtelijke en cultuurhistorische kwaliteit, met een sterke identiteit en landschappelijke samenhang. Hier liggen historische vestingstadjes, cultuurhistorisch erfgoed en

dijkdorpen. Deze bijzondere dijktrajecten vormen een dragende kwaliteit van het gebied aan de Bedijkte Maas.

In geval van extreem hoogwater zorgt de waterberging in de Lob van Gennep voor een waterstandsdeling stroomafwaarts ervan. Hiermee is, samen met andere rivierverruiming in de Bedijkte Maas, dijkverhoging van deze bijzondere dijktrajecten te vermijden of te beperken. Dit is nodig om de ruimtelijke kwaliteit van landschap en cultuurhistorische waarden aan de Bedijkte Maas te behouden.

2.4 MEERDERE DOELEN VIA EEN INTEGRALE AANPAK VAN OPGAVEN IN ÉÉN GEBIEDSONTWIKKELING

Doel van de verkenning is te komen tot een voorkeursbeslissing. In de verkenning vindt een uitgebreide gebiedsparticipatie plaats, die bijdraagt aan de ontwikkeling van mogelijke alternatieven. De alternatieven gaan we vergelijken en onderling bestuurlijk afwegen. Aan het eind van de verkenning maken betrokken bestuurlijke partijen bij die voorkeursbeslissing een keuze voor een voorkeursalternatief, waarmee zij de scope van het project bepalen.

Verbinden van doelen levert synergie op

Bij de afweging tussen alternatieven kijken we naar het doelbereik op de (inhoudelijke) projectdoelen, de kosten en andere positieve en negatieve effecten van elk alternatief. In de startfase van de verkenning werken we dit uit in een beoordelingskader. De inhoudelijke doelstelling voor de Lob van Gennep bestaat uit meerdere doelen, die voortkomen uit de waterveiligheids- en ruimtelijke opgave voor de Lob van Gennep. Door deze doelen te verbinden ontstaat synergie en ruimte voor oplossingen, die meerdere belangen dienen. In de verkenning staat het verbinden van deze doelen centraal (zie ook de figuur), zodat voor elk doel sprake is van een verbetering ten opzichte van de huidige situatie. Het gaat om de volgende doelen:

- *Het verbeteren van de waterbergende functie van het gebied met het oog op het verbeteren van hoogwaterbescherming en borgen van ruimtelijke kwaliteit in stroomafwaarts gelegen gebieden,*

door het rivierbed van de Lob van Gennep zo in te richten dat ingeval van extreem hoogwater op het juiste moment waterberging in het rivierbed plaatsvindt en het daarmee zorgt voor waterstandsdeling stroomafwaarts. Dit leidt tot het verminderen van dijkverhogingen aan de Bedijkte Maas. En dit leidt tot het vermijden en beperken van ingrepen aan ruimtelijk bijzondere dijktrajecten en daarmee het behouden van landschap en cultuurhistorische waarden aan de Bedijkte Maas.

Tevens is de uitstroom van het tijdelijk volgelopen gebied te verbeteren, nadat de piek in het extreem hoogwater voorbij is;

En

- *Het verbeteren van de hoogwaterbescherming in de Lob van Gennep,*

door het rivierbed zo in te richten dat ingeval van extreem hoogwater de kans op instroom van water in het gebied kleiner wordt. Dit omvat ook het versterken en/of waar nodig toevoegen van dijken;

En

- *Het versterken van de ruimtelijke kwaliteit in de Lob van Gennep,*

door het behouden, verbinden en versterken van landschappelijke, cultuurhistorische, toeristisch-recreatieve en natuurwaarden, zodat voorwaarden ontstaan voor gebiedsontwikkeling in en rondom het gebied. Die gebiedsontwikkeling omvat aantrekkelijk wonen en werken (bedrijvigheid) in en rondom het gebied, waaronder een vitale vrije tijdseconomie en het creëren van ontwikkelruimte.

Met het uitvoeren van de verkenning, de daaropvolgende planuitwerking en de uiteindelijke inrichting van de Lob van Gennep als rivierbed met daaromheen liggende dijken en hoge gronden is het tevens mogelijk om duidelijkheid te verkrijgen. Het betreft duidelijkheid voor alle betrokkenen (bewoners, bedrijven en overheden in de Lob van Gennep als ook in stroomafwaarts gelegen gebieden) over de status van het gebied in het kader van hoogwaterbescherming van gebieden aan de Maas². Er is duidelijkheid te verkrijgen over de mogelijkheden voor ruimtelijke ontwikkelingen en verbetering van de hoogwaterbescherming in de Lob van Gennep. En duidelijkheid over de waterstandsdeling waarmee stroomafwaarts aan de Bedijkte Maas rekening kan worden gehouden.

² Of en wat deze status betekent voor bijvoorbeeld de financiële aansprakelijkheid ingeval de Lob van Gennep instroomt voor waterberging, is een onderzoeksvraag die we in de verkenning meenemen.

Kostenraming

In het MIRT-onderzoek zijn de kosten voor verschillende denkrichtingen (oplossingsrichtingen) geraamd, overeenkomstig de spelregels van het MIRT³. Uitgaande van de denkrichting 'Verbindende dijken' inclusief de meekoppelkansen bij een integrale benadering bedragen de kosten circa € 161 mln. voor het geheel van verkenning, planuitwerking en realisatie van de Lob van Gennep, inclusief een indicatie van rentekosten voor voorfinanciering. Dit is uitgedrukt in prijspeil 1 januari 2018 en is inclusief BTW.

³ De kosten zijn geraamd overeenkomstig de Standaardsystematiek voor kostenramingen 2010 (SSK 2010) en hebben een variatiecoëfficiënt van minder dan 30% bij een betrouwbaarheidsinterval van 70%.

Kosten (€ x mln)	Onderdeel
155	Lob van Gennep (op basis van denkrichting 'Verbindende dijken' als mogelijke oplossing)
3	Indicatie mogelijke kosten voorfinanciering (rente)
2,5	Beekherstel in de Lob van Gennep
0,5	Natuurontwikkeling Niersdal
161 mln.	Totaal

Zicht op dekking

Onderstaande overzicht geeft een indicatie van de mogelijke financiële bijdragen van verschillende partijen, die in beeld is bij aanvang van de verkenning⁴. Deze indicatieve financiële bijdrage (prijspeil 1 januari 2018) heeft betrekking op het geheel van verkenning, planuitwerking en realisatie van de Lob van Gennep, inclusief de bekostiging van de rente voor voorfinanciering. Pas aan het eind van de verkenning ontstaat een beeld over (de scope van) een voorkeursalternatief inclusief meekoppelkansen. Om die reden maken partijen aan het eind van de verkenning finale afspraken over wie welk deel meebetaalt aan het project en leggen dit vast in een gezamenlijke bestuursovereenkomst.

⁴ Zie brief Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat aan Tweede kamer met kenmerk IENW/BSK-2018/254237.

Indicatie mogelijke financiële bijdrage		Toelichting
Dekking (€ x mln)	Wie?	
112	Hoogwaterbeschermings-programma	90% van kosten voor aanpak keringen deel dijktraject 54-1 (€ 103,5 mln.) plus 90% van vermeden dijkversterkingskosten voor afgekeurde dijktraject Ravenstein-Lith (€ 8,5 mln.)
14	Waterschap Limburg	10% eigen bijdrage aan kosten voor aanpak deel dijktraject 54-1 (€ 11,5 mln.) incl. € 2,5 mln. bijdrage aan meekoppelkansen beekherstel
1	Waterschap Aa en Maas	10% eigen bijdrage aan vermeden dijkversterkingskosten voor afgekeurde dijktraject Ravenstein-Lith
26	Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat	Bijdrage meerkosten (t.o.v. aanpak deel dijktraject 54-1) aanpassing inrichting rivierbed voor betere waterberging (waterstandsdeling) en daarmee betere hoogwaterbescherming stroomafwaarts
4	Provincie Noord-Brabant	Bijdrage meerkosten (t.o.v. van aanpak deel dijktraject 54-1) aanpassing inrichting rivierbed voor betere waterberging (waterstandsdeling) en daarmee behoud van ruimtelijke kwaliteit stroomafwaarts
0,5	Provincie Gelderland	
1,3	Provincie Limburg	
0,9	Gemeente Gennep	
0,3	Gemeente Mook en Middelaar	Bijdrage aan meekoppelkansen voor ruimtelijke kwaliteit en ruimtelijke voorzieningen in gebied Lob van Gennep, ter versterking gebiedsontwikkeling in en rondom de Lob van Gennep
160 mln.	Totaal	

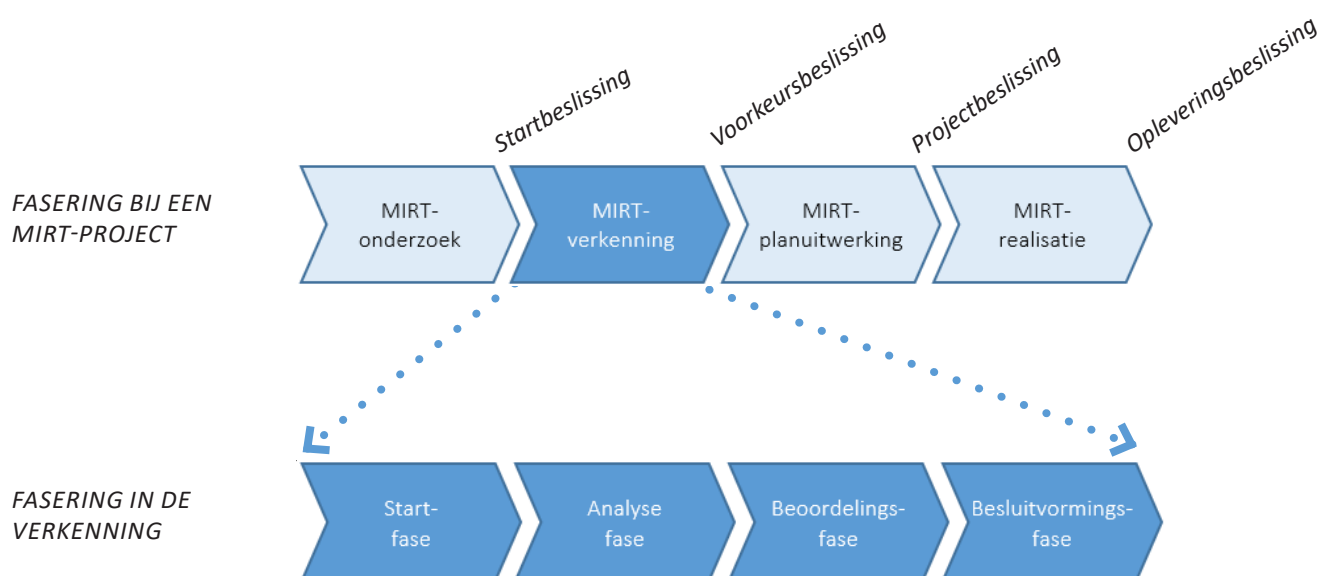
2.5 KOSTEN EN ZICHT OP DEKKING

Tijdens het MIRT-onderzoek is onderzoek gedaan naar verschillende denkbare oplossingsrichtingen, zonder toe te werken naar een keuze voor een van die mogelijke oplossingsrichtingen. Tevens zijn de kosten geraamd voor deze denkrichtingen. Op grond van deze kostenraming is onderzoek gedaan naar een indicatie van de mogelijke financiële bijdrage van betrokken partijen. De kostenraming uit het MIRT-onderzoek en zicht op dekking zijn hiernaast op de linkerpagina weergegeven. Met dit overzicht van zicht op dekking en de programmering van de Lob van Gennep op het Hoogwaterbeschermingsprogramma is zicht op dekking aanwezig overeenkomstig de spelregels van het MIRT.

Deze kostenraming en dit zicht op dekking gelden als startpunt voor de verkenning. Gedurende de verkenning ontwikkelen en werken we mede middels een uitgebreide gebiedsparticipatie alternatieven uit, samen met betrokkenen in de Lob van Gennep. Zie ook de toelichting in hoofdstuk 3. Dit betekent dat de scope van het uiteindelijke project anders kan zijn dan de scope en de raming uit het MIRT-onderzoek. Uiteindelijk moet aan het eind

van de verkenning, bij de voorkeursbeslissing, balans bestaan tussen de (kosten van de) scope van het project en de dekking. Pas aan het eind van de verkenning ontstaat een beeld over (de scope van) een voorkeursalternatief inclusief meekoppelkansen. Om die reden maken partijen aan het eind van de verkenning finale afspraken over wie welk deel meebetaalt aan het project. De betrokken partijen leggen ieders uiteindelijke financiële bijdragen en de overige afspraken over het vervolg vast in een gezamenlijke bestuursovereenkomst, die aan het eind van de verkenning is te ondertekenen door betrokken partijen.

Omdat sprake is van een mismatch tussen het moment van inkomsten (financiële bijdragen) en uitgaven voor de verkenning, planuitwerking en realisatie is sprake van voorfinanciering. De provincie Noord-Brabant is bereid te voorzien in een voorfinancieringsconstructie. Op een later moment maken partijen nadere afspraken over de wijze waarop deze voorfinanciering invulling krijgt en de kosten die hiermee gemoeid zijn.

3 AANPAK

3.1 INTEGRALE VERKENNING MET EEN GEFASEERDE AANPAK

Rijk en regio kiezen voor een gezamenlijke en integrale verkenning. Met een integrale benadering willen zij een gebiedsgerichte en samenhangende ontwikkeling van alternatieven en afweging borgen. In deze afweging bezien zij de verschillende doelen voor waterveiligheid en ruimtelijke kwaliteit, zowel stroomafwaarts als in het gebied van de Lob van Gennep. Deze integrale benadering biedt kansen voor synergie. Het realiseren van de doelen hangt nauw met elkaar samen en vergt een gezamenlijke sturing door de partners (zie hoofdstuk 4 voor sturing en organisatie).

De verkenning bestaat uit vier fases:

1. Startfase, inventarisatie bouwstenen/maatregelen;
2. Analysefase, analyse en selecteren kansrijke alternatieven;
3. Beoordelingsfase, doorrekenen en beoordelen (vergelijken) van alternatieven;
4. Besluitvormingsfase, bestuurlijke verankering en voorkeursbeslissing.

Voor aanvang van de verkenning werken we de startbeslissing verder uit tot een *plan van aanpak voor de verkenning* conform de spelregels horend bij een MIRT- en een HWBP-verkenning⁵. In het plan van aanpak werken we participatie en communicatie verder uit op basis van onderhavige Startbeslissing.

De **startfase** staat ten eerste in het teken van het *meenemen van de omgeving in de waterveiligheids- en ruimtelijke opgaven*. En ten tweede in het teken van het *verzamelen van kansen, ideeën en bouwstenen* voor oplossingsrichtingen in overleg en samen met bewoners, bedrijven en de betrokken instanties. De *analyse van de brede gebiedsopgave* zoals verwoord in deze startbeslissing vormt hierbij het startpunt en krijgt waar nodig een verbreding of verdieping van zowel de knelpunten in als de kansen voor het gebied. In de startfase voeren we parallel daaraan als eerste een *omgevingsanalyse* uit, die de basis vormt voor de uitwerking van een *Participatieplan*. Het participatieplan helpt om de omgeving tijdig en juist te betrekken in de gehele verkenning. Vanwege het belang van deze participatie voor de Lob van Gennep bevat paragraaf 3.2 al een stevig fundament voor dit participatieplan.

In de startfase stellen we een *beoordelingskader* op en stellen dit bestuurlijk vast. Dit beoordelingskader helpt gedurende de verkenning bij de trechtering van mogelijke alternatieven naar een beperkt aantal kansrijke alternatieven, en aansluitend bij de trechtering van kansrijke alternatieven naar het uiteindelijke

voorkeursalternatief. Naast de bijdrage aan waterveiligheid en ruimtelijke kwaliteit (zie de doelen in paragraaf 2.4) en de balans tussen kosten en budget, wordt daarnaast ook gekeken naar criteria zoals wonen, landbouw, natuurwaarden, cultuurhistorische waarden, recreatie, infrastructuur en duurzaamheid. Het beoordelingskader is onderdeel van de *Notitie Reikwijdte en detailniveau*. Deze notitie is startpunt voor de ontwikkeling van het verkenningsrapport en het planMER.

In de **analysefase** genereren we op basis van bouwstenen uit de voorgaande fase een *aantal mogelijke alternatieven*. Deze vergelijken en beoordelen we kwalitatief met behulp van het eerdergenoemde beoordelingskader. Uit deze mogelijke alternatieven selecteert de Stuurgroep een beperkt aantal kansrijke alternatieven. Dit is de trechtering in de zogenaamde ‘zeef 1’, die plaatsvindt aan de hand van de *Notitie kansrijke alternatieven*.

In de **beoordelingsfase** werken we de kansrijke alternatieven nader uit en rekenen deze door op effecten en kosten. De kansrijke alternatieven vergelijken en beoordelen we onderling en hieruit kiest de Stuurgroep het (ontwerp-)voorkeursalternatief. Dit is de trechtering in de zogenaamde ‘zeef 2’. De op te leveren documenten die nodig zijn om deze trechtering te ondersteunen zijn een *planMER*, een *ontwerp-verkenningsrapport* (incl. het voorkeursalternatief), *overige beslisinformatie* conform het op te stellen beoordelingskader en een *concept-bestuursovereenkomst*. In de bestuursovereenkomst leggen partijen de samenwerking en afspraken over het vervolg vast en wie welk deel meebetaalt aan het voorkeursalternatief.

In de **besluitvormingsfase** vindt bestuurlijke verankering en de voorkeursbeslissing plaats. Het ontwerp-verkenningsrapport leggen we samen met de planMER *ter inzage*. Ingebrachte zienswijzen kunnen leiden tot *bijstelling* van het verkenningsrapport en het daarin opgenomen voorkeursalternatief. Aansluitend stellen de betrokken bestuurders samen de bestuurlijke voorkeur vast en het definitieve verkenningsrapport. De Minister van Infrastructuur en Waterstaat neemt uiteindelijk de voorkeursbeslissing. De definitieve versie van de *bestuursovereenkomst* en het *verkenningsrapport* kunnen daaropvolgend worden ondertekend door betrokken overheden respectievelijk breed kenbaar worden gemaakt.

⁵ *Uitwerking overeenkomstig een HWBP-verkenning is nodig, omdat een deel van de benodigde middelen voor de Lob van Gennep beschikbaar komt via beschikingsaanvragen van Waterschap Limburg bij het Hoogwaterbeschermingsprogramma.*

Gebiedsparticipatie in drie rondes

1. Informatieronde

In de informatieronde nemen we burgers en bedrijven mee en maken we ze deelgenoot van de aanleiding, de opgaven voor het gebied en resultaten van het MIRT-onderzoek Lob van Gennep. Hetzelfde geldt voor raden en besturen van de betrokken overheden. Zij nemen kennis van de 'hoofdingrediënten' die op het gebied van hoogwaterbescherming, waterberging en ruimtelijke kwaliteit nodig worden geacht en waarom het logisch is om de deelopgaven te verbinden tot een integrale gebiedsontwikkeling. Tevens wordt de ruimere context van overige Maas-maatregelen geschetst.

Belangrijk is dat de inzichten uit het MIRT-feitenonderzoek toegankelijk zijn voor een grote groep betrokkenen. Belangrijk is dat we in deze fase ook duidelijk maken wat een verkenning precies behelst, welk detailniveau deze heeft en wat het resultaat ervan is. Ook maken we inzichtelijk op welke wijze en wanneer burgers en bedrijven betrokken worden gedurende de verkenning.

2. Oplossingsronde deel 1

In de eerste oplossingsronde zoeken we bewoners, bedrijven en overheden actief op en moedigen we hen aan om hun inbreng te geven. Centraal staat het doel om samen mogelijkheden te vinden om waterberging, hoogwaterbescherming en ruimtelijke kwaliteit te verbinden met urgenties -zowel knelpunten als kansen- uit het gebied. Het idee is de opgaven te bezien in samenhang met belangen in het gebied. Zo ontstaat een beter en vollediger beeld van kansen om meerwaarde in het gebied te realiseren. Het resultaat is een helder beeld van de belangen die een raakvlak hebben met de opgaven. Ook ontstaat een beeld van de kansen en risico's die samenhangen met oplossingen. Bij een ontwikkeling als deze, die

een investering vormt voor de komende decennia en verder, is het belangrijk om oog te houden voor de ontwikkelingen van het gebied op de lange termijn. Hiervoor consulteren we partijen die het lange termijnperspectief niet als direct belanghebbende invullen.

3. Oplossingsronde deel 2

In de tweede oplossingsronde zoeken we samen met belangrijke stakeholders naar oplossingsstrategieën die antwoorden geven op de opgaven, zoveel mogelijk oog hebben voor de bestaande belangen én die een kans vormen voor toekomstige ontwikkelingen. Hier horen werkvormen bij waarbij centraal staan het gezamenlijk afwegen van ieders belangen en het in dialoog zoeken naar de samenhang tussen de maatregelen. Dit leidt tot gedeelde én gedragen alternatieven. De eerste ronde richt zich op heldere alternatieven die een duidelijk antwoord vormen op de opgaven, winst voor zoveel mogelijk partijen in zich bergen en die ook een wenkend perspectief vormen voor het gebied als geheel. In de tweede oplossingsronde werken we samen met betrokkenen in het projectgebied toe naar alternatieven in het ontwerp-verkenningrapport en planMER.

Zienswijzeronde in besluitvormingsfase

Het idee van de participatie via het hiervoor beschreven uitgebreide gebiedsproces is om bij de ontwikkeling van alternatieven, de trechtering naar kansrijke alternatieven en de daarop volgende trechtering naar het voorkeursalternatief oog te hebben voor wat speelt bij bewoners, bedrijven en betrokkenen in het gebied en meekoppelkansen mee te nemen. Dit laat onverlet dat betrokkenen de ruimte hebben om zienswijzen in te dienen op het ontwerp-verkenningrapport (incl. het ontwerp-voorkeursalternatief) en de planMER. Deze zienswijzen kunnen leiden tot verbetering van het voorkeursalternatief.

Leidende principes voor ruimtelijke kwaliteit

In het MIRT-onderzoek zijn leidende principes voor de ruimtelijke kwaliteit geformuleerd. Deze leidende principes zijn belangrijk, omdat deze beschrijven welke ruimtelijke kwaliteiten onderdeel zijn van een aanpassing van het rivierbed en een dijkversterking en wat er op het gebied van ruimtelijke kwaliteit nagestreefd wordt. Leidende principes bieden daarmee houvast voor de vervolgfases en zorgen voor inhoudelijke continuïteit en consistentie in projecten waar in verschillende fasen langjarig en door wisselende teams aan wordt gewerkt.

Deze leidende principes zijn specifiek passend op de Lob van Gennep en tegelijkertijd in overeenstemming met de leidende principes voor dijkversterkingen en systeemmaatregelen (behoud rivierbed) in de Noordelijke Maasvallei, die zijn vastgesteld door een stuurgroep met

daarin vertegenwoordigers van Rijk, Provincie Limburg, Waterschap Limburg en betrokken gemeenten. Het betreft de volgende leidende principes:

1. Landschap leidend
2. Vanzelfsprekende dijken
3. Contact met de Maas
4. Welkom op de dijk!
5. Fundament en katalysator voor ontwikkeling
6. Maatregelen versterken het landschap als drager voor toerisme en recreatie
7. Maatregelen verbinden en versterken erfgoed
8. Maatregelen dragen bij aan betere ecologische verbindingen tussen Maas, Niers en stuwwal

3.2 PARTICIPATIE IN UITGEBREID GEBIEDSPROCES

In de verkenning is het cruciaal om bewoners, bedrijven en andere betrokkenen in het gebied te betrekken. Wat houdt de bewoners van het gebied bezig, en op welke wijze is dat mee te nemen, daar geheel of gedeeltelijk invulling aan te geven of mee om te gaan? Deze participatie of dit gebiedsproces is een belangrijk onderdeel van de verkenning. Daarmee verdiepen en verrijken we de kennis uit het MIRT-onderzoek⁶ verder met lokale kennis. Alternatieven waarin hoogwaterbescherming én waterberging én ruimtelijke kwaliteit samengaan zijn op deze wijze te verdiepen en te verbeteren, zodat zij antwoord geven op vragen die leven of passen bij ontwikkelingen die gaande of te verwachten zijn. Het gebiedsproces helpt een actueel inzicht en overzicht te krijgen en houden van toekomstige gebiedsontwikkelingen, initiatieven, projecten en meekoppelkansen.

De aanpak van de participatie of het gebiedsproces kent globaal drie rondes die in het kader op de linker pagina verder zijn uitgewerkt. Deze rondes passen in de fasering zoals in voorgaande paragraaf is geduid. In de praktijk vormt dit een iteratief proces waarbij uitleggen, luisteren en oplossen steeds opnieuw aan de orde zullen zijn in de zoektocht naar een stabiel voorkeursalternatief. Met deze wijze van werken met én voor de omgeving anticiperen we op de filosofie van de Omgevingswet.

1. De informatieronde (begin van startfase), waarbij in het gebied een gedeeld beeld van aanleiding en opgaven ontstaat;
2. De oplossingsronde deel 1 (begin van analysefase), waarbij belangen, raakvlakken en kansen centraal staan;
3. De oplossingsronde deel 2 (begin van beoordelingsfase), waarbij zich een gedragen beeld van alternatieven vormt.

⁶ Tijdens het MIRT-onderzoek is nauw samengewerkt tussen de betrokken overheden. Er heeft gerichte consultatie plaatsgevonden om gebiedsspecifieke kennis op te halen die nodig is voor het doorgronden van de problematiek rond hoogwaterbescherming en waterberging die helpt bij het formuleren van mogelijke oplossingsrichtingen. Tijdens het MIRT-onderzoek is nog geen brede participatie gestart.

3.3 RESULTAAT: EEN GEDRAGEN EN BEGREPEN VOORKEURSALETERNATIEF

Beoogd resultaat van het gebiedsproces is om samen met betrokkenen in het gebied te komen tot een voorkeursalternatief dat begrepen wordt en op draagvlak kan rekenen. En dat tegelijkertijd niet alleen aan de huidige belangen tegemoetkomt maar ook invulling geeft aan een wenkend lange termijnperspectief voor het projectgebied. De opgaven voor waterberging én hoogwaterbescherming én ruimtelijke kwaliteit zijn daarbij leidend.

Speciale aandacht voor ruimtelijke kwaliteit

De waterbergings- en hoogwaterbeschermingsopgave is getalsmatig te onderbouwen; bij de ruimtelijke kwaliteitsopgave is dat minder mogelijk. Het is cruciaal om ook deze ruimtelijke opgave SMART te formuleren en te borgen in het gebiedsproces. Daarom zal kwaliteitsborging een belangrijk onderdeel

vormen van de aanpak in de verkenning. Het is bij langlopende projecten immers niet vanzelfsprekend dat de beoogde ruimtelijke kwaliteit na afloop ook is bereikt. Projecten duren lang en er wordt door vele wisselende teams aan gewerkt. Expliciete kwaliteitsborging maakt het mogelijk om door alle projectfasen heen de ruimtelijke kwaliteit te ontwikkelen en te behouden. Belangrijk onderdeel daarvan is een evenwichtige vertegenwoordiging te organiseren van lange en korte termijnbelangen. De borging van de beoogde ruimtelijke kwaliteit vraagt om zowel een heldere inhoud (wat willen we precies bereiken?) als ook een goed georganiseerd proces daartoe (hoe bereiken we dat?). Zie ook het kader “Leidende principes voor ruimtelijke kwaliteit”. Deze leidende principes werken we in de verkenning, waar nodig, verder uit.

3.4 IN DE VERKENNING HOUDEN WE REKENING MET KOMST VAN DE OMGEVINGSWET

De gemeenten Gennep en Mook en Middelaar zijn aan de slag om in de huidige bestuursperiode voor hun gemeente een Omgevingsvisie te ontwikkelen, zoals die nodig is in het kader van de Omgevingswet die naar verwachting in 2021 in werking treedt. De gebiedsontwikkeling Lob van Gennep gaat een plek krijgen in (het proces naar de) Omgevingsvisie van beide gemeenten.

In hun Omgevingsvisie leggen de gemeenten hun ambities en beleidsdoelen voor de fysieke leefomgeving voor de lange termijn vast. De Omgevingsvisie is integraal en heeft daarom betrekking op alle terreinen van de fysieke leefomgeving. Ze gaat onder andere in op de samenhang tussen ruimte, water, milieu, natuur, landschap, verkeer en vervoer, infrastructuur en cultureel erfgoed. De gebiedsontwikkeling Lob van Gennep, zoals die voortkomt uit de te nemen voorkeursbeslissing en het daaropvolgende projectbesluit, geeft mede invulling aan deze visie en koers.

Momenteel is de Omgevingswet nog niet in werking getreden. Maar we werken in de verkenning in de geest van de nieuwe Omgevingswet. De ruimtelijk planologische borging van het voorkeursalternatief, zowel in de verkenning als de daaropvolgende planuitwerking en realisatie vindt plaats met

het oog op en in overeenstemming met de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Zo houden we rekening met de (proces en inhoudelijke) eisen die de Omgevingswet stelt aan de participatie en de verkenning. De precieze wijze waarop de ruimtelijk planologische borging plaatsvindt is een van de uit te werken onderdelen in de verkenning.

Doorkijk naar planuitwerking

In de planuitwerking, het vervolg op de verkenning, ligt het in de rede dat onder de nieuwe Omgevingswet het Rijk een Projectbesluit voor het project Lob van Gennep neemt, na overeenstemming hierover met betrokken overheden. In het vervolg op de verkenning vormt het verkenningsrapport (incl. het gebiedsontwikkelperspectief) een bouwsteen voor de gemeentelijk te ontwikkelen Omgevingsplannen van respectievelijk de gemeenten Gennep en Mook en Middelaar. Het omgevingsplan is een uitwerking van de Omgevingsvisie. Door in de verkenning samen op te trekken in de gebiedsontwikkeling en waterveiligheidsopgave integraal te benaderen, vindt ontwikkeling van het Projectbesluit en de Omgevingsplannen in samenhang plaats. Tevens is te vermijden dat door het nemen van het Projectbesluit regels wijzigen in de Omgevingsplannen van de gemeenten en weten bewoners en bedrijven in het gebied wat er gaat gebeuren.

3.5 ITERATIEF EN IN SAMENHANG AAN DE SLAG

In de verkenning is het belangrijk om iteratief en in samenhang met andere projecten en programma's te komen tot kansrijke alternatieven. Daarbij gaat het om:

- Projecten en programma's gerelateerd aan de Maas: Programma Integraal Riviermanagement, Deltaprogramma Maas, het Hoogwaterbeschermingsprogramma Noordelijke Maasvallei, de MIRT-/ HWBP-dijkversterking en rivierverruiming Ravenstein-Lith, de MIRT-rivierverruiming Oeffelt, de HWBP-dijkversterking Cuijk-Ravenstein, de ontwikkeling van (onderdelen van) Maasoeverpark en andere projecten aan de Maas zoals KRW-maatregelen;
- Het 'bredere' gebied in en rondom de Lob van Gennep incl. de overzijde van de Maas, waaronder de ontwikkeling van de omgevingsvisie van betrokken en omliggende gemeenten, het genoemde beekherstel, natuurontwikkeling Niersdal en de aanpak van de N271, de impuls aan het Maasheggenlandschap (inclusief Unesco-status bij Boxmeer en Cuijk) en mogelijk andere projecten in de fysieke leefomgeving.

Gerelateerd aan de Maas vinden gelijktijdig verschillende studies voor projecten/maatregelen op de korte en de lange termijn plaats. Ieder programma heeft daarbij haar eigen tempo, dynamiek, dekking en opgave. Het nieuwe

Programma Integraal Riviermanagement⁷, dat het komende jaar in ontwikkeling is, en Deltaprogramma Maas richten zich op de lange termijn (beleids)ontwikkeling van het samenspel tussen dijkversterking en rivierverruiming in de Maas. Projecten in het Hoogwaterbeschermingsprogramma en het Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport richten zich op de uitvoering van een concrete dijkversterkingen en rivierverruiming. Deze projecten komen op relatief korte termijn tot stand door opeenvolgende besluitvorming in verkenning-, planuitwerkings- en realisatiefase. Qua opgaven beïnvloeden de korte en lange termijn-studies elkaar. Dit betekent dat er wederzijdse invloed is van de Lob van Gennep naar andere programma's/projecten en vanuit andere programma's/projecten naar de Lob van Gennep.

De ontwikkelingen in het projectgebied en andere voorziene ingrepen in de fysieke leefomgeving, zoals de aanpak van de N271 en het beekherstel, worden beïnvloed door en hebben zelf invloed op de ontwikkeling van de Lob van Gennep. Het gebiedsproces helpt een actueel inzicht en overzicht te krijgen en houden van toekomstige gebiedsontwikkelingen, initiatieven, projecten en kansen. Om die reden is voortdurend sprake van afstemming en iteratieve ontwikkeling in samenhang met ieders project en programma.

⁷ Deltaprogramma 2019 (september 2018): Binnen het programma Integraal riviermanagement zijn verschillende maatregelen denkbaar, die bijdragen aan meerdere doelen. Door gericht op specifieke plaatsen te investeren zijn de doelen voor waterveiligheid (kwetsbaarheid beperken, dijken kunnen lager blijven, een robuuster riviersysteem op langere termijn) te realiseren. En wordt tegelijkertijd bijgedragen aan andere rijks(beheer)opgaven en aan gebiedsontwikkeling en andere regionale opgaven, zoals recreatie/economie, natuurontwikkeling en een aantrekkelijk woon- en vestigingsklimaat.

3.6 PLANNING EN KOSTEN VERKENNING

De verkenning start begin 2019 en we houden rekening met een doorlooptijd van twee tot drie jaar, vanwege de complexiteit van het vraagstuk. Uitgaande van een aansluitende planuitwerking van eveneens twee tot drie jaar, betekent dit dat we verwachten dat verkenning en planuitwerking gezamenlijk circa vijf jaar duren. Hierdoor is realisatie van de aanpassing van de inrichting van het rivierbed mogelijk in de periode 2024 tot en met 2026.

Bekostiging van de verkenning vindt plaats vanuit de indicatief toegezegde financiële bijdragen van betrokken partijen (zie

de tabel "zicht op dekking" op bladzijde 16). En de kosten voor de verkenning worden gedragen in dezelfde verhouding als ieders financiële bijdrage voor het geheel van verkenning, planuitwerking en realisatie van de Lob van Gennep. Vrijgave van de benodigde middelen voor de verkenning vindt plaats op grond van een uitgewerkt plan van aanpak. Het Waterschap Limburg dat deze verkenning trekt, treedt op als administratieve organisatie en aanbestedende dienst.

Samen sturen, met behoud van ieders bevoegdheden

De stuurgroep bestaat uit bestuurders van alle betrokken publieke partijen, te weten gemeenten, waterschappen, provincies, Rijkswaterstaat en het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat. De stuurgroep heeft geen besluitvormende bevoegdheden, maar streeft wel naar commitment voor de doorwerking van besluiten en maakt een afweging ten aanzien van alle belangen die er spelen. Voor bepaalde besluiten in de verkenningsfase zal op enig moment afstemming nodig zijn in ieders college, dagelijks bestuur of directie. En afhankelijk van de aard en inhoud van de te nemen besluiten is eveneens behandeling of besluitvorming nodig in raden, staten, algemeen bestuur of kamer.

De ruimtelijke planbesluiten (formeel juridische besluiten) worden voor een project als de Lob van Gennep genomen aan het eind van de planuitwerkingsfase, die start in 2021. Op grond van de nieuwe Omgevingswet zal dit het Projectbesluit zijn. In de

nieuwe Omgevingswet ligt voor de Lob van Gennep een gezamenlijk Projectbesluit voor de hand, waarbij het Rijk (namens deze de Minister van Infrastructuur en Waterstaat) bevoegd is voor het vaststellen van het Projectbesluit van dit gezamenlijke project⁸. De wijze waarop de ruimtelijk planbesluiten in de planuitwerkingsfase zijn te nemen is een van de uit te werken onderdelen in de verkenning.

Bevoegdheden ten behoeve van bepaalde besluiten in de verkennings- en planuitwerkingsfase blijven belegd conform de (dan) geldende wet- en regelgeving bij betrokken partijen als gemeenten, waterschap, provincie, Rijkswaterstaat en Rijk. Dit laat onverlet dat het organiseren van commitment voor besluitvorming in één gremium als de Stuurgroep Lob van Gennep efficiënt en effectief werkt. Het zorgvuldig voorbereiden van besluiten vergt tijd en die tijd hoeft op deze wijze maar één keer te worden ingezet.

⁸ In de huidige wetgeving is het Dagelijks bestuur van Waterschap Limburg bevoegd voor het vaststellen van het Projectplan Waterwet voor dijkversterking en de Gedeputeerde Staten van Provincie Limburg voor het verlenen van goedkeuring. De Minister van Infrastructuur en Waterstaat is verantwoordelijk voor besluiten aangaande het functioneren van het Maassysteem. Gemeenten hebben de bevoegdheden om benodigde herzieningen van bestemmingsplannen vast te stellen. De gemeenten, Rijkswaterstaat en de provincie hebben een rol als vergunningverlener.

4 STURING EN ORGANISATIE: SAMEN STUREN EN SAMEN WERKEN

4.1 STURING DOOR BREDE STUURGROEP VAN RIJK EN REGIO

De verkenning is een vervolg op het in 2018 afgeronde MIRT-onderzoek. Alle betrokken partijen van Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten erkennen daarin dat aanpassing van de inrichting van de Lob van Gennep naar haar aard een maatschappelijk, bestuurlijk en inhoudelijk complex vraagstuk is. Zij zijn er allen van overtuigd, getuige de open en constructieve houding en ervaringen uit het MIRT-onderzoek, dat alleen door **samen te werken** passende oplossingen mogelijk zijn voor de waterveiligheids- en ruimtelijke opgaven. Alleen door samen op te trekken en ruimte te houden voor **ieders belangen**, zijn oplossingen mogelijk die leiden tot verbetering van de huidige situatie voor elk van de geformuleerde doelen (zie paragraaf 2.4).

Om die reden vindt sturing in en van de verkenning plaats door een **brede stuurgroep van Rijk en regio**. Partijen geven in de Stuurgroep Lob van Gennep samen richting en sturen op samenhang, draagvlak, meekoppelkansen en eenduidige communicatie. Hierbij treden geen veranderingen op in bestaande bevoegdheden van elke partij, maar is wel sprake van commitment voor doorwerking van de keuzes van de Stuurgroep. Zie ook de toelichting in het kader op de linker pagina. Er vindt afstemming plaats in de Stuurgroep en keuzes worden gezamenlijk voorbereid. De Stuurgroep Lob van Gennep zal besluiten nemen die gericht zijn op het komen tot een integraal voorkeursalternatief, inclusief het verkenningsrapport en de bijbehorende bestuursovereenkomst. Partijen sturen samen en werken samen in de integrale verkenning, waarbij ieder zijn verantwoordelijkheden en bevoegdheden blijft uitoefenen.

Het **Waterschap Limburg neemt het trekkerschap** op zich voor de verkenning. De Dijkgraaf van Waterschap Limburg, *Patrick van der Broeck*, neemt de rol van voorzitter op zich. De Stuurgroep Lob van Gennep bestaat uit vertegenwoordiging van de onderstaande partijen⁹, die bij aanvang van de verkenning vertegenwoordigd worden door de hierna genoemde personen:

- Waterschap Limburg, portefeuillehouder Rein Dupont,
- Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, Mattie Busch,
- Rijkswaterstaat Zuid-Nederland, Pierre Verbraak,
- Gemeente Gennep, wethouder Rob Peperzak,
- Gemeente Mook en Middelaar, wethouder Geertjan Wienhoven,
- Provincie Limburg, gedeputeerde Eric Geurts,
- Provincie Noord-Brabant, gedeputeerde Johan van den Hout,
- Provincie Gelderland, gedeputeerde Josan Meijers,
- Waterschap Aa en Maas, dijkgraaf Lambert Verheijen.

Voor (voorbereiding op) besluitvorming wordt waar nodig **(bestuurlijke) afstemming** georganiseerd met in ieder geval Stuurgroep Deltaprogramma Maas en de Stuurgroep Noordelijke Maasvallei als het om waterveiligheid gaat en de gemeenteraden van Gennep en Mook en Middelaar als het om de ruimtelijke ontwikkeling gaat. Afhankelijk van het onderwerp vindt (ook) afstemming met andere gremia plaats. Deze afstemming krijgt natuurlijk mede vorm door de vertegenwoordigers die deelnemen in de Stuurgroep Lob van Gennep. De voorkeursbeslissing wordt, na vaststelling in de Stuurgroep Lob van Gennep, uiteindelijk genomen door de Minister van Infrastructuur en Waterstaat (zie paragraaf 3.1).

⁹ Het Hoogwaterbeschermingsprogramma is agenda-lid in de Stuurgroep Lob van Gennep.

4.2

WERKORGANISATIE VERKENNING: INTEGRAAL PROJECTTEAM EN EEN AMBTELIJKE BEGELEIDINGSGROEP

Voor uitvoering van de verkenning richten we een werkorganisatie op, onder leiding van een project-/procesmanager. De werkorganisatie is een projectteam dat (deel)producten ontwikkelt, werkzaamheden uitvoert en de besluitvorming voorbereidt. Het Integraal ProjectManagement-model (IPM-model) vormt daarbij de basis. Dit model is de laatste jaren gebruikelijk om dit type complexe opgaven integraal te managen.

De werkorganisatie werkt onder aansturing van de Stuurgroep Lob van Gennep en bereidt besluitvorming inhoudelijk en procesmatig voor. Hierin heeft de *ambtelijke begeleidingsgroep* een belangrijke rol. De ambtelijke begeleidingsgroep brengt kennis in van vraagstukken, van verschillende expertisegebieden en kennis over belangen die spelen. Belangenbehartiging vindt plaats door bestuurlijk vertegenwoordigers in de Stuurgroep Lob van Gennep. De ambtelijke begeleidingsgroep

is geen voorportaal voor de Stuurgroep; de ambtelijke begeleidingsgroep bevordert wel de bestuurlijke besluitvorming door deze in gezamenlijkheid voor te bereiden en met elkaar te delen wat er speelt.

De ambtelijke begeleidingsgroep bestaat uit medewerkers van de partijen die genoemd zijn in de voorgaande paragraaf. De gemeenten Cuijk en Boxmeer en Waterschap Rivierenland nemen (in tegenstelling tot het MIRT-onderzoek) niet deel aan de Stuurgroep. Wel blijven deze partijen aangehaakt als agenda-lid bij de ambtelijk begeleidingsgroep, omdat zij immers belang hebben bij voortgang en besluitvorming over de Lob van Gennep. Daarbij bestaan met deze partijen ook verschillende relaties op het gebied van waterveiligheid (bijv. rivierwaterstanden in geval van extreem hoog water) en ruimtelijke kwaliteit en ontwikkeling (bijv. ontwikkeling Maasheggenlandschap).

